

สื่อสังคมออนไลน์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในปัจจุบัน

Social Media and Political Participation of Today's Citizens

ปานิสรา อินทราวุธ Panisara Intrawut

สุวารี รวบทองศรี Suwaree Ruabthongsri

ประทีป ยศนรินทร์ Pratheep Yotnarin

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ

panisara.intrawut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อจะนำเสนอการใช้สื่อออนไลน์ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคปัจจุบันที่มีการพัฒนาด้านการสื่อสารที่ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง การเปลี่ยนแปลงในการแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาททางการเมือง ในด้านการนำสื่อออนไลน์เป็นช่องทางในการแสดงออกทางการเมือง ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) และเทคโนโลยีการสื่อสารแบบไร้สาย ได้เชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและช่องทางติดต่อสื่อสารของประชาชนได้ง่าย สะดวก รวดเร็วมยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประชาชนสามารถติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสะดวกสบาย ซึ่งก็รวมถึงการเมืองที่ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ฉะนั้น สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย สื่อสังคมออนไลน์สามารถใช้เพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หลายวิธี เช่น

1.แคมเปญทางการเมือง: พรรคการเมืองและผู้สมัครสามารถใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียเพื่อโปรโมตแคมเปญและเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ สื่อสังคมออนไลน์เป็นวิธีที่คุ้มค่าในการเข้าถึงประชาชนจำนวนมาก และช่วยให้ผู้สมัครมีส่วนร่วมโดยตรงกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผ่านการแสดงความคิดเห็น การถูกใจ และการแชร์

2.การอภิปรายทางการเมือง: แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียเป็นพื้นที่สำหรับผู้คนเพื่อหารือเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองและแบ่งปันความคิดเห็น สิ่งนี้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการโต้เถียงทางการเมืองและแสดงความคิดเห็น

3.การระดมพล: สื่อสังคมสามารถใช้เพื่อระดมคนเพื่อดำเนินการทางการเมือง เช่น ใช้เพื่อจัดการประท้วงหรือการชุมนุม หรือสนับสนุนให้ประชาชนลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

4.ความรับผิดชอบ: โซเชียลมีเดียสามารถใช้เพื่อให้นักการเมืองรับผิดชอบต่อการกระทำของตัวเอง รวมถึงประชาชนสามารถใช้โซเชียลมีเดียติดตามการกระทำของนักการเมืองและดำเนินพฤติกรรมที่เห็นว่าไม่เหมาะสมหรือผิดจริยธรรมได้

5.ความโปร่งใส: สื่อสังคมสามารถส่งเสริมความโปร่งใสในการเมืองโดยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองและการตัดสินใจ โดยจะเพิ่มความไว้วางใจในสถาบันทางการเมืองและปรับปรุงการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการทางการเมือง เป็นต้น

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมทางการเมือง, สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

This article is intended to present the use of online media in the form of political participation in today's era where communication is constantly evolving. Changes in political expression in the form of political participation using information technology to play a political role in terms of using online media as a channel allow political participation to happen at any time through the Internet. Also, wireless communication technology has linked information and communication channels for people to become easier, convenient, and faster. As a result, people can contact and exchange ideas with ease. This includes politics, which allows people to participate in politics through social media. Therefore, social media have become an important tool for political participation in many countries, including Thailand. Social media can be used to engage in politics in a number of ways, including:

1. Political campaigns: Political parties and candidates can use social media platforms to promote their campaigns and reach voters. Social media are a cost-effective way to reach a large audience and allow candidates to engage directly with voters through comments, likes, and shares.

2. Political Discussion: Social media platforms are places for people to discuss political issues and share their opinions. This allows citizens to participate in political debates and express their opinions.

3. Mobilization: Social media can be used to mobilize people for political action, such as for organizing protest rallies or encouraging people to vote in elections.

4. Accountability: Social media can be used to hold politicians accountable for their own actions. Including people can use social media to follow the actions of politicians and blame behavior that they see as inappropriate or unethical.

5. Transparency: Social media can promote political transparency by providing citizens with access to information about political processes and decision-making. It will, for example, increase trust in political institutions and improve citizen participation in the political process.

Keywords: Political participation, Online social media

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีได้มีการพัฒนาระบบการติดต่อและการสื่อสารนั้นเป็นไปได้ง่ายขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถเกิดขึ้นที่ใดก็ได้ เนื่องจากระบบอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสารแบบไร้สายนั้นได้ทำการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารรวมถึงช่องทางการติดต่อสื่อสารกันให้เข้าถึงประชาชนทุกคนได้ง่ายหรือเรียกได้ว่าเป็นการ “ย่อโลกให้เล็กลง” ทำให้ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้สะดวกสบายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับพฤติกรรม ของผู้คนที่เปลี่ยนไปในทุกมิติ รวมถึงมิติด้านการเมือง ที่เกิดเป็นคำว่า ประชาธิปไตยดิจิทัล (Digital Democracy) หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Kenneth L.Hacker and Jan Van Dijk , 2000 : 1) ฉะนั้นแล้วการเกิดขึ้นของประชาธิปไตยดิจิทัล ปัจจัยหนึ่งคือการขยายตัวของอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่ช่วยให้ผู้คนเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายได้ด้วยต้นทุนที่ไม่สูงนัก เช่น สื่อสังคมออนไลน์ในช่องทางของ ยูทูบ (Youtube) เฟสบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) แมสเซนเจอร์ (Messenger) อินสตาแกรม

(Instagram) และทวิตเตอร์ (Twitter) ทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมที่หันมาเสพสื่อที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงสื่อด้านการเมืองโดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ จึงทำให้สื่อได้ปรับแนวทางหันมามุ่งสร้างเนื้อหาด้านการเมืองเพื่อตอบสนองคนเฉพาะกลุ่มมากขึ้น รวมถึงช่องทางออนไลน์ช่วยส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มการเมืองและการสร้างความร่วมมือระหว่างคนในสังคมมากยิ่งขึ้น (THAIDIGIZEN , 2566)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกภาคส่วนของสังคม เมื่อสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของแต่ละคนมากขึ้น สื่อออนไลน์เกิดมาจากพัฒนาการทางการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ก่อให้เกิดสื่อรูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างมาก ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ประชาชนได้มีโอกาสและช่องทางการในการรับข่าวสารและแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารผ่านดาวเทียม โทรศัพท์มือถือ หรือแม้กระทั่งสื่อออนไลน์ (David Winston , 2004 : 133-142) จึงทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีการตื่นตัวค่อนข้างสูง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองยุคปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ของภาคประชาชน ที่ต้องการเห็นการเมืองและสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นและเอื้อประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น โดยสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเท่าเทียม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองระดับท้องถิ่น ถือว่าเป็นเป้าหมายหลักในการมุ่งเน้นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

ถือว่าเป็นหลักของการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นได้ตัดสินใจด้วยตนเอง และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น(กาญจนา แก้วเทพ , 2541) ฉะนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์เป็นมิติใหม่ในยุคนี้ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้มีบทบาททางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแสดงออกทางความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ การโต้แย้งในความคิดเห็นต่าง การสนับสนุน การแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ อีกทั้งยังสามารถปลุกกระแสมผ่านสื่อออนไลน์ในการชุมนุมความเห็นต่างหรือการสนับสนุนทางการเมือง เป็นต้น เพราะสิ่งที่แสดงออกคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคปัจจุบัน ประชาชนใช้สิทธิทางการเมืองโดยไร้ขีดจำกัดผ่านสื่อโซเชียล (มาสสิรี พงษ์ศิริ และ พายัพ พะยอมยนต์ , 2559 : 114-115) อาจสรุปได้ว่าเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาโดยการใช้สื่อออนไลน์ในการแสดงออกทางการเมืองทำให้ประชาชนมีการตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น ส่งผลให้ประชาธิปไตยมีการพัฒนาตามรูปแบบของการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารคือการเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการเมืองการปกครอง ซึ่งจะทำให้

ประชาธิปไตยได้รับการพัฒนา โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมตามสิทธิ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ มีความหมายหลากหลาย ได้มีนักวิชาการหลายคนที่ได้ให้ความหมายของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ไว้ดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนโดยการให้ข้อมูลการแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมจากประชาชน (คณิศร ศรีบัวเอี่ยม , 2545 : 45)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รวบรวมความห่วงกังวล ความต้องการ และค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการ ตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทางและเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมาย เพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่า และที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน (เจมส์ แอล เครย์ตัน , 2551 : 3)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจและกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล และในทางการเมืองเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (จันทนา สุทธิจารี , 2544 : 410)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชนหรือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน (ถวิลวดี บุรีกุล , 2549 : 100)

การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนร่วม (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ , 2548 :15)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมคิดหาปัญหาการวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยี การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน (ปาริชาติ วลัยเสถียร , 2542 : 15)

จากความหมายของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หมายถึง การกระทำที่เกิดจากความสมัครใจโดยมิได้ถูกบังคับของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านของการแสดงออกความคิดเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่มีผลกระทบต่อประชาชน ซึ่งการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อนำไปสู่การมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล ในการกำหนดนโยบายหรือกิจกรรมที่สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชน

ความหมายสื่อออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ยุคโลกาภิวัตน์ ได้รับความนิยอย่างกว้างขวางในโลกที่ไร้พรมแดนในการติดต่อสื่อสาร ดังนั้นสื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นทางเลือกในการสื่อสารที่ได้รับความนิยมอย่างมาก จึงได้นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ไว้ดังนี้

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อที่เกิดขึ้นภายในสังคมโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ภายใต้การสร้างแพลตฟอร์ม โดยจัดทำเป็นโครงสร้างหรือเครือข่ายบนสังคมเสมือน การสร้างสังคมจำลอง ที่มีความเหมือนจริงบนเครือข่ายออนไลน์ ซึ่งปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมมากขึ้น เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงทางตัวตนของแต่ละบุคคล รวมถึงมีการสร้างประสบการณ์ร่วมกันมากขึ้น สื่อสังคมออนไลน์จึงมีลักษณะคล้ายการบอกต่อ และส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมได้อย่างเป็นวงกว้าง และรวดเร็วเนื่องจากการสื่อสารที่มีความยืดหยุ่นและมีพื้นที่ทางสังคมที่ไร้ขอบเขต (จักรกริช ปิยะ , 2557)

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง การที่สังคมหรือคนภายในสังคมหันมาพึ่งพาเทคโนโลยี และใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เกิดการสื่อสารอย่างรวดเร็วด้วยความสะดวกสบาย และมีประสิทธิภาพของการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ และการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ทำให้ผู้คนมีการปรับตัวเข้าหาเครือข่ายทางสังคม และมีแนวโน้มการแสดงออกของพฤติกรรมทางที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมบนโลกออนไลน์มากขึ้น (นุชจรินทร์ ขอบดำรงธรรม , 2553)

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง พื้นที่ของการสื่อสารที่พัฒนาด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ทันสมัย ซึ่งในปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ หรือการติดต่อสื่อสารกันระหว่างผู้คนบนโลกออนไลน์ โดยเป็นการสร้างความสัมพันธ์บนสังคมในโลกที่สามารถติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว (น้ำทิพย์ วิภาวินน้ำทิพย์ วิภาวิน , 2558 : 119-127)

เครือข่ายสังคมออนไลน์ หมายถึง เว็บพื้นฐานในการบริการที่จะให้แต่ละบุคคลสามารถสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบทั้งระดับเล็กหรือใหญ่ในสังคม มีการสร้างบัญชีรายชื่อผู้ติดต่อที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสิ่งที่สนใจเหมือนกันผ่านการติดต่อกันเป็นเครือข่าย (ภาณุวัฒน์ กองราช , 2554 : 7)

เครือข่ายสังคมออนไลน์ หมายถึง สังคมหรือการรวมตัวกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในรูปของกลุ่มคนรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏเกิดขึ้นบนอินเทอร์เน็ต ที่เรียกว่าชุมชนออนไลน์ ทำให้ผู้คนสามารถหาความรู้จัก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน และเชื่อมโยงกันในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยมีการขยายตัวผ่านการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นเครือข่าย เช่น เว็บไซต์ Facebook YouTube Twitter เป็นต้น (ระวิ แก้วสุกใส และ ชัยรัตน์ จุสาโส , 2556 : 195-205)

จากความหมายของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สรุปความหมายของ “สื่อสังคมออนไลน์” หมายถึงการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นการนำเสนอ แบ่งปัน เนื้อหารูปภาพ เสียง ข้อความ คลิปวิดีโอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนการแบ่งปันเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในลักษณะของการเข้าร่วมในเครือข่ายออนไลน์เดียวกัน

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เพราะการสื่อสารเพื่อการพัฒนาประเทศ สังคมและชุมชนนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงวิธีการ ใช้วิธีการต่างๆที่เหมาะสมในการนำพาข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดของการพัฒนา จากหน่วยงานภาครัฐบาลหรือหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่างๆ ไปสู่ประชาชนผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนานั้นและสิ่งสำคัญในการกระตุ้น และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนานั้น ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการทศน์ ซึ่งขาดเสียมิได้ในประเทศที่มีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจกำหนดปัญหา และความ

ต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมสร้างอำนาจให้แก่ประชาชน ให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจและควบคุมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีชีวิต มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็น และสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถและการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ได้ (จินตวีร์ เกษมสุข , 2559 : 2)

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการ ซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติและทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยลดความเสี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่อาจจะรุนแรง ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือ และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชน และค่านิยมของสาธารณชนรวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน (กรณิการ์ ชมดี , 2524 : 9)

แนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นถือว่า อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน โดยคำว่า ประชาธิปไตย มาจากภาษาอังกฤษ “Democracy”(รากศัพท์ภาษากรีก 2 คำ คือ Demo แปลว่า ประชาชน และ Kratein แปลว่า การปกครอง) จึงมีความหมายว่า รูปแบบการปกครองที่ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครอง หรือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ (สุนทร ยอมศิริ , 2546 : 10) ดังนั้น นโยบายการปกครองของประเทศในระบอบประชาธิปไตย จึงมุ่งเน้นที่ให้ “ประชาชนเป็นใหญ่” ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครองประเทศร่วมกันและอย่างเสมอภาคกัน โดยถือเอาความเห็นของปวงชนฝ่ายข้างมากเป็นเกณฑ์ในการบริหารประเทศ แต่สิทธิของปวงชนฝ่ายข้างน้อยก็ได้รับความคุ้มครองโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย 3 ลักษณะสำคัญของระบอบประชาธิปไตยมี 4 ประการ ดังนี้

- 1.ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ
- 2.ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาค มีเสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายเท่าเทียมกัน
- 3.การดำเนินการของรัฐถือเอาเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสิน แต่เสียงข้างน้อยก็จะต้องได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย
- 4.กระบวนการของประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ได้รับความยินยอมจากประชาชน เช่น การแสดงออกในรูปของการเลือกตั้ง การอภิปราย การออกเสียงประชามติ เป็นต้น (วิชญ์ เครืองาม , 2530 : 246)

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นกระบวนการที่สาธารณชนมีความเป็นห่วงกังวล มีความต้องการและมีทักษะที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมาย 2 ลักษณะ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ

ความหมายในอีกลักษณะคือ การรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน (สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย) การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทักษะ และมีส่วนตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่จะส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง ปัญหาและความต้องการของประชาชนจึงจะได้รับการตอบสนองด้วยการมีส่วนร่วม และเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (สุนทร ยอมศิริ , 2546 : 10) จุดมุ่งหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็น ต่อนโยบายของรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์

การสื่อสารทางการเมืองในสังคมยุคปัจจุบันถือเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่การสื่อสารไร้ขีดจำกัด ประชาชนไม่ได้อยู่ในฐานะเป็นผู้รับสารฝ่ายอย่างเดียว แต่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยการใช้สื่อออนไลน์ ในการแสดงออกถึงข้อเรียกร้องความต้องการ และความคิดเห็นทางการเมืองต่าง ๆ ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ซึ่งเป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพตามแบบประชาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือทางการสื่อสาร หรือแสดง

ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองได้อย่างไม่จำกัดชนชั้นหน้าที่ที่สำคัญของสื่อในสังคมประชาธิปไตย คือ การที่สื่อต้องเป็นตลาดเสรีทางความคิด โดยที่สื่อต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ สื่อต้องสะท้อนภาพของสังคมอย่างเที่ยงตรงปราศจากอคติ และที่สำคัญสื่อต้องเป็นผู้เฝ้าระวังภัยให้แก่สังคม คือคอยเฝ้าดูความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับบ้านเมืองในปัจจุบันประชาชนโดยทั่วไปต่างมีความกระตือรือร้นที่จะเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และเริ่มสนใจที่จะวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาบ้านเมืองมากยิ่งขึ้น ในด้านสื่อก็มีพัฒนาการไปด้วยเช่นกัน เห็นได้จากการมีรายการแนววิเคราะห์วิจารณ์เหตุการณ์บ้านเมืองเกิดขึ้นมากมายตามสื่อประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ นิตยสาร วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่อออนไลน์ (Internet) ทั่วไป โดยสื่อประเภทเหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้รับสารสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ หรือแสดงความคิดเห็นได้ เห็นได้ชัดจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นผ่าน SMS Facebook Page รวมถึงในแหล่งข่าวออนไลน์ต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ลักษณะดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเผยแพร่ข่าวสาร และการแสดงออกในความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งมีได้ถูกจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในวงแคบอีกต่อไป ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารจึงเป็นตัวผลักดันให้เกิดช่องทางการสื่อสารที่เป็นอิสระมากกว่าในอดีต ในขณะที่บทบาทของสื่อออนไลน์ได้เข้ามามีความสำคัญในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เป็นสื่อใหม่ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้เป็นอย่างดี

โดยเฉพาะการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ในช่องทางของยูทูบ (Youtube) เฟสบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) แมสเซนเจอร์ (Messenger) อินสตาแกรม (Instagram) และทวิตเตอร์ (Twitter) เพราะสื่อออนไลน์สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นต่อข่าวที่น่าสนใจ ซึ่งกลายเป็นช่องทางหนึ่ง ที่รวบรวมปฏิกิริยาทางการเมืองโต้ตอบได้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และประชาชนเองสามารถแสดงความคิดเห็นได้ตามความต้องการ แต่การแสดงออกทางความคิดเห็นนั้น ยากต่อการควบคุมในการแสดงความคิดเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งส่งผลสะท้อนให้สื่อมวลชนและนักการเมืองไม่สามารถบิดเบือนข่าวสารได้ ซึ่งสื่อออนไลน์มีบทบาทและอิทธิพลทางการเมือง ในฐานะที่เป็นเครื่องมือตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล โดยสามารถสื่อให้รัฐบาลได้รับทราบความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ ผ่านข้อความทางสื่อออนไลน์ นอกจากนี้สื่อออนไลน์ยังเป็นช่องทางหนึ่งในการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับหนึ่งอีกด้วย โดยที่สื่อออนไลน์เป็นช่องทางที่สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในพื้นที่ที่จัดให้ได้อย่างเสรี

สรุป และข้อเสนอแนะ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ยุคปัจจุบัน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบใหม่ ในด้านของการคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ตามบริบทของสังคม เหตุผล และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อองค์กรรวมของสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชน ซึ่งในยุคปัจจุบันประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองในช่องทางการรับข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ทั้งการสื่อสารผ่านดาวเทียม โทรศัพท์มือถือ หรือแม้กระทั่งสื่อออนไลน์ โดยสามารถแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองได้อย่างไม่จำกัด สามารถที่จะโต้ตอบกันได้อย่างเปิดเผย โดยที่บุคคลไม่จำเป็นต้องจะต้องรู้จักกัน หรืออยู่ในสถานที่เดียวกัน แต่สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนมุมมองทางการเมือง และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์อย่างกว้างขวาง ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย สื่อสังคมออนไลน์สามารถใช้เพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หลายวิธี เช่น การจัดแคมเปญทางการเมือง, การอภิปรายทางการเมือง, การระดมพล, ความรับผิดชอบและความโปร่งใส เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็ต้องตระหนักในเรื่องของสื่อที่บิดเบือน โฆษณาชวนเชื่อ เช่น กรณีของแพลตฟอร์มถือเป็นสิ่งใหม่ที่ได้ชัดในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองในด้านการระดมพล เพื่อดึงดูดคนให้ได้มากที่สุด และสลายมือบอยอย่างรวดเร็ว ซึ่งบางครั้งข้อมูลที่ได้รับเป็นข่าวปลอม ไม่ได้มีการชั่งน้ำหนัก จุดดังกล่าว การกระทำดังกล่าวก็เพื่อโจมตีทางการเมืองดิสเครดิตฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมือง ฉะนั้นสื่อสังคมออนไลน์จึงมีศักยภาพในการยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคปัจจุบัน เกิดมิติใหม่ของการเรียนรู้ในการใช้สื่อออนไลน์ โดยผู้ใช้สื่อ เช่นประชาชน หรือนักการเมืองจะต้องพิจารณาให้รอบคอบถึงผลดีผลเสียในการใช้สื่อ เพื่อให้การแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและต่อประเทศชาตินั่นเอง

References

- กรรณิการ์ ชมดี.(2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2541). การวิเคราะห์สื่อ:แนวคิด และเทคนิค. กรุงเทพฯ:เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์.
- คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม. (2545). รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 : ปัญหาอุปสรรคและทางออก. กรุงเทพฯ: สถาบัน พระปกเกล้า.
- จักรกริช ปิยะ. (2557). การศึกษาการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เพื่อการบริหารงานก่อสร้าง กรณีศึกษา ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทคโนโลยีเดอร์ (2001) อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. โครงการปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จันทนา สุทธิจारी. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วี.เจ. พรินต์ติ้ง.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2559). หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, แปล. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริกัณฑ์ ออฟเซ็ท.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2549). การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2558). เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย. วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ.
- นุชจรินทร์ ขอบดำรงธรรม. (2553). อิทธิพลของสื่อโฆษณาในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อกระบวนการตอบสนองของผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณและถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ พิมพ์ครั้งที่ 1

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2542). *ทฤษฎี และ หลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. *กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ภานุวัฒน์ กองราช. (2554). การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย กรณีศึกษาเฟซบุ๊ก. *ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

มาสสิริ พงษ์ศิริ และ พายัพ พะยอมยนต์. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครนนทบุรี. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*.

ระวิ แก้วสุกใส และ ชัยรัตน์ จุสาลอ. (2556). เครือข่ายสังคมออนไลน์: กรณี เฟสบุ๊ก(Facebook) กับการพัฒนาผู้เรียน. *Princess of Naradhiwas University Journal*.

วิภา อุตมฉันท. (2544). *การผลิตสื่อโทรทัศน์และสื่อคอมพิวเตอร์: กระบวนการสร้างสรรค์และเทคนิคการผลิต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บุ๊คส์ พอยท์.

วิชณุ เครืองาม. (2530). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ 3.

สุนทร ยอมศิริ.(2556). ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่.การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. *การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับหลักประชาธิปไตยในสังคมไทย : หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3* วิทยาลัยธรรมนุญ สำนักงานรัฐธรรมนูญ.

Kenneth L.Hacker and Jan Van Dijk, *Digital Democracy* (New Delhi: SAGE, 2000), p.1.

THAIDIGIZEN, “ความเป็นพลเมืองดิจิทัล: พลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21,” <https://thaidigizen.com/digital-citizenship/ch1-digital-citizenship> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 มค. 2566).

David Winston, “*Digital Democracy and the New Age of Reason*,” in Henry Jenkins and David Thorburn (eds.), *Democracy and New Media* (Cambridge: MIT Press, 2004), pp.133-142